

Цитувати так:

Лукіна Т.О. Доступність освіти // *Енциклопедія освіти* / Нац. акад. пед. наук України; [гол. ред. В. Г. Кремень; заст. гол. ред. В. І. Луговий, О. М. Топузов; відп. наук. секр. С. О. Сисоєва; редкол.: О. І. Ляшенко, С. Д. Максименко, Н. Г. Ничкало, П. Ю. Саух, Л. Д. Березівська, І. Д. Бех, В. Ю. Биков, М. С. Гальченко, В. В. Засенко, С. А. Калашнікова, М. О. Кириченко, Л. Б. Лук'янова, В. Г. Панок, В. О. Радкевич, О. Я. Савченко, М. М. Слюсаревський, О. В. Сухомлинська]: 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021. – С. 266-267.

Т.О. Лукіна

ДОСТУПНІСТЬ ОСВІТИ (англ. – *accessibility of education*) – 1) основний принцип освітньої політики, який полягає у гарантуванні державою і забезпеченні сукупності умов, що у комплексі створюють рівні можливості для здобуття освіти індивідам незалежно від чинників, які їх розрізняють (місця проживання, статі, національності, віросповідання, стану здоров'я, фінансових можливостей, соціального походження тощо); 2) ознака освіти, що характеризує можливість людини / дитини реалізувати впродовж життя своє конституційне право на освіту. Доступність освіти є характеристикою, що впливає на величину індексу людського розвитку та якості життя. Доступність освіти розглядається у порівняльному контексті з позицій оцінювання її як результату здобуття освіти (*accessibility*) та як фінансових можливостей громадян сплатити за надані освітні послуги (*affordability*). Індекс доступності освіти, за методологією ЮНЕСКО, визначається за допомогою таких основних показників: процентна частка дітей, які відвідують молодші класи початкової школи; рівень грамотності дорослих; процентна частка школярів, які пішли до 5 класу; доступність освіти залежно від статі.

Розрізняють кілька видів доступності освіти: територіальна – як забезпечення доступу до дошкільної та загальної середньої освіти; *економічна* – як розмір фінансових витрат домогосподарств на придбання послуг освіти, що є необтяжливим для них, не ставить під загрозу і не підриває задоволення інших

першочергових потреб; *інтелектуальна* – як можливість і здатність до засвоєння певної сукупності знань, умінь і навичок відповідно до освітніх програм і стандартів освіти основною масою населення; *фізична* – як наявність достатньої та розгалуженої мережі навчальних (освітніх) закладів, у яких можуть здобувати освіту різні категорії населення відповідно до їхніх освітніх потреб і здібностей та незалежно від суб'єктивних можливостей (національності, статі, місця проживання, фізичних вад тощо); *фінансова* як спроможність населення оплатити запропоновані освітні послуги. Рівень доступності освіти визначається за двома показниками: фізичною доступністю закладів освіти для більшості громадян та фінансовою доступністю освітніх послуг. Рівень фізичної доступності визначається достатньою кількістю фізично і територіально доступних для всіх категорій громадян, у т.ч. з особливими потребами, закладів освіти. Рівень фінансової доступності освіти визначається платоспроможністю населення та розміром цін на освітні послуги.

За міжнародними методиками прийнято визначати наявність певних перешкод (бар'єрів), що обмежують доступ до освіти: брак фінансування освіти, недостатність матеріально-технічного та інституційного забезпечення, нестача підготовлених педагогічних кадрів, гендерна нерівність, обмеження для дітей/людей з обмеженими можливостями, територіальна віддаленість закладу освіти від місця проживання, бідність і голод, військові конфлікти.

Лит.: 1. Alex Usher, Amy Cervenak. Global Higher Education Rankings: Affordability and Accessibility in Comparative Perspective. Toronto: The Educational Policy Institute, 2005. 77 p. 2. Про освіту: закон України № 2145–VIII від 05 вересня 2017 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення (29.08.2019)). 3. Лукіна Т.О. Доступність освіти. *Освіта дорослих: енциклопедичний словник* / за ред. В.Г. Кременя, Ю.В. Ковбасюка. К.: Основа, 2014. С. 114. 4. Лукіна Т.О. Доступність освіти як показник результативності державного управління освітою в Україні. Вісник Національної академії державного управління при Президентіві України. 2013. № 3. С. 114-120. 5. Лукіна Т.О. Забезпечення рівного доступу до якісної загальної середньої освіти.

Енциклопедія освіти / НАПН України : 2-ге вид, допов. та перероб. Київ : Юрінком Інтер, 2021.

Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні: Рекомендації з освітньої політики / О. Локшина, Т. Лукіна, В. Лунячек та ін.; за заг. ред. О.І. Локшиної. Київ: К.І.С., 2004. С. 9-23. Реформування освіти в Україні: державно-управлінський аспект: навч.-наук. вид. /за заг. ред. Н.Г. Протасової. Київ; Львів: НАДУ, 2012. С.378-425.